

WYŻSZA SZKOŁA
ZDROWIA
W GDAŃSKU

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I SPECJALNYMI POTRZEBAMI

WYŻSZA SZKOŁA
ZDROWIA
W GDAŃSKU

MGR SYLWIA WOJTKIEWICZ

biuro ds. osób z niepełnosprawnościami

e-mail: bon@wsz.pl

tel.: 58 769 08 65

PRAWO W DWÓCH KONTEKSTACH:

- Prawo jako *ogół przepisów i norm prawnych regulujących stosunki między ludźmi danej społeczności*¹, a więc wszelkiego rodzaju ustawy regulujące funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami oraz specjalnymi potrzebami w przestrzeni publicznej.
- Prawo do tworzenia własnego wizerunku w przestrzeni społecznej i kulturowej, a więc porzucenie krzywdzących, ale i gloryfikujących stereotypów na temat osób z niepełnosprawnościami oraz specjalnymi potrzebami; odcięcie się od naleciałości utrwalonych w tekstach kultury, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie, często nieświadomie; odrzucenie własnej perspektywy na rzecz wsłuchania się w głos tych, których dotyczy niepełnosprawność, pozwolenie im na tworzenie własnego wizerunku, na pokazywanie się takimi jakimi są bez tworzenia presji, że muszą dążyć do ideału, że muszą się zmieniać.

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE:

- W Polskim prawie określenie „osoba niepełnosprawna” po raz pierwszy pojawiło się w roku 1982 i zostało zawarte w Uchwale Sejmu z dnia 16 września w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych², ale tylko w formie wzmianki. Uchwata nie określa właściwie niczego konkretnego, jest raczej czymś w formie apelu.
- Pierwsza pełna definicja pojawiła się dopiero 9 lat później w Ustawie z 9 maja 1991 roku o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych³. Wedle tej ustawy osoba niepełnosprawna to osoba o *istotnym ubytku zdolności fizycznych, psychicznych lub umysłowych, ograniczającym zdolność do wykonywania pracy zarobkowej*³.

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE:

- W ustawie zostają także zawarte konkretne wytyczne dotyczące np. czasu pracy (nie więcej niż 8 godzin dziennie i 40 godzin tygodniowo). Dodatkowo osoby będące w I lub II grupie inwalidów nie powinny pracować więcej niż 7 godzin dziennie i 35 tygodniowo. Osoba niepełnosprawna nie może być także zatrudniona do pracy w godzinach nocnych. Przewidziany jest także czas na gimnastykę (30 minut), oczywiście wliczany do czasu pracy, a także dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni.
- Powyższe zasady nie muszą być brane pod uwagę, jeżeli pracownik jest zatrudniony przy pilnowaniu (?) oraz gdy, na wniosek pracownika, lekarz wyrazi zgodę na pracę niespełniającą powyższych warunków.

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE:

- Aktualnie obowiązująca, lecz wielokrotnie zmieniana od czasu jej wdrożenia, to Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁴. Co ciekawe, tekst ogłoszony miał zaledwie 15 stron, a aktualny, ujednolicony obecnie ma 126. Od 1997 roku wprowadzono 113 aktów zmieniających, ostatni 7 lipca 2023 r. i dotyczył on świadczenia wspierającego.
- Ustawa z 1997 r. wprowadziła wiele zmian, w tym także definicję niepełnosprawności. Tym razem osobę niepełnosprawną zdefiniowano jako osobę, *której stan fizyczny psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolność do uzyskania pracy zarobkowej (...)*⁴. Dodatkowo zaznaczono, że ustawa dotyczy jedynie osób, które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności!

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE:

- Ustawa wprowadziła także trzy stopnie niepełnosprawności:
  - **lekki:** osoby o naruszonej sprawności organizmu, ale wciąż zdolne do samodzielnego wykonywania pracy lub pełnienia ról społecznych;
  - **umiarkowany:** osoby o naruszonej sprawności organizmu, zdolne do wykonywania prac, jeżeli stanowisko pracy jest przystosowane do ich potrzeb, potrzebujące częściowej lub okresowej pomocy innych osób;
  - **znaczny:** osoby niezdolne do podjęcia zatrudnienia, mogące wykonywać pracę w zakładzie pracy chronionej lub w zakładzie aktywizacji zawodowej⁴.
- Trzeci rozdział ustawy dotyczył rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami, co ciekawe nie tylko w kwestii fizycznej, ale także społecznej, której celem jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w życiu społecznym, poprzez np. wyrabianie zaradności osobistej przez osoby z niepełnosprawnościami.

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE:

- Rehabilitacja społeczna obejmuje także szereg działań, do których wykonania zobligowane jest całe społeczeństwo poprzez np.:
  - likwidację barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych i komunikacyjnych. W kontekście barier komunikacyjnych warto wspomnieć także o istnieniu odrębnej **Ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się**, która wprowadza regulacje dotyczące komunikacja osób głuchych w instytucjach publicznych. Na mocy ustawy został stworzony rejestr tłumaczy Polskiego Języka Migowego oraz powołano Radę Polskiego Języka Migowego;
  - kształtowanie w społeczeństwie postaw i zachowań, które będą sprzyjać integracji z osobami z niepełnosprawnościami, a nie je wykluczać⁴.

POSTAWA SPOŁECZNA

➤ Czym jest postawa społeczna?

- istnieje wiele różnych definicji postawy społecznej z perspektywy, np. socjologii, psychologii, pedagogiki czy filozofii. Nie ma jednej, ogólnej definicji;
- na potrzeby tej prezentacji przyjmijmy jednak, że postawa społeczna to *względnie trwałe stosunek emocjonalny lub krytyczny do przedmiotu, wyrażany w kategoriach pozytywnych, negatywnych lub neutralnych*⁵;
- warto także zapamiętać, że postawa społeczna jest trwała, to nie jednorazowy wyraz naszych emocji, ale coś, co utrzymuje się przez dłuższy czas;
- postawy społeczne istnieją, ponieważ jako ludzie oceniamy wszystko to, co nas otacza, a więc przedmioty, grupy społeczne, konkretne osoby, normy, pojęcia, a także samych siebie.

POSTAWA SPOŁECZNA

➤ Co wpływa na kształtowanie się postaw społecznych?

- **uwarunkowania kulturowe** np. przynależność do narodu, warstwy społecznej, ideologie, wierzenia, mity, normy moralne;
- **małe grupy społeczne** jak np. rodzina i przyjaciele, którzy przekazują nam jakiś obraz świata np. poprzez uprzedzenia i stereotypy, mogą wpływać na nas negatywnie lub pozytywnie;
- **dojrzałość umysłowa**, czyli umiejętność poddania w wątpliwość przekonań, które mamy, zastanowienia się nad ich zasadnością, to także samoświadomość i umiejętność kierowania się rozsądkiem, poczucie odpowiedzialności za swoje działania, porzucenie egoistycznej postawy względem innych ludzi itp.;
- **wiedza** sprzyja tworzeniu się postaw, które nie są oparte na stereotypach i uprzedzeniach, ale na tolerancji⁵.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SPOŁECZEŃSTWIE

- Na szczęście żyjemy w czasach, w których potrzeby osób z niepełnosprawnościami w końcu są dostrzegane i widać to zarówno we wcześniej omawianych ustawach jak i w przestrzeni publicznej. Nie jest idealnie, ale powoli dostępność się zwiększa. Nagłaśniane są też sytuacje wręcz absurdalne, mamy teraz, jako społeczeństwo i też jako jednostki, dużą sprawczość, której nie mieliśmy wcześniej.
- Ale, jak nietrudno się domyślić, nie zawsze tak było, a można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że nigdy nie było dobrze jak jest teraz pod tym względem. Wpływa na to oczywiście rozwój technologii i medycyny, które dają nam ogromne możliwości, ale także to, że jako społeczność zaczęliśmy zajmować się czymś innym niż tylko własnymi problemami. Mam wrażenie, że częściej zwracamy uwagę na innych, staramy się wczuć się w ich położenie, nie chcemy nikogo wykluczać.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SPOŁECZEŃSTWIE

- W dawnych kulturach, np. w Grecji, w której panował kult ciała i sprawności, nie było miejsca dla osób z niepełnosprawnościami i panowało przyzwolenie na pozbywanie się ich w różny sposób, np. poprzez zrzucanie ze skały⁶.
- Nierzadko osoby z niepełnosprawnościami pełniły także funkcję rozrywkową, zabawiając bogaczy swoim niecodziennym wyglądem. Było to powszechne w starożytnym Rzymie i Grecji, ale także w późniejszych czasach, np. podczas występów cyrkowych. Było to szczególnie popularne w XVI-wiecznej Wielkiej Brytanii i później także w Stanach Zjednoczonych. Skala tego zjawiska była tak ogromna, że zaczęły pojawiać się przedsiębiorstwa specjalizujące się w tego typu „rozrywkach”. Najbardziej popularne były na przełomie XIX i XX wieku, a zakazano ich dopiero w latach 40. XX wieku i było to spowodowane rozwojem medycyny⁷.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SPOŁECZEŃSTWIE

- W średniowiecznej Europie niepełnosprawność tłumaczono karą za grzechy popełnione w rodzinie, czego naturalną konsekwencją było to, że osoby z niepełnosprawnościami traktowano jako grzeszników, którzy sami sobie zasłużyli na taki los. Często byli wyganiani z domu, musieli żebrac pod kościołami, żyć na ulicach lub w specjalnych przytułkach, które były oddalone od miast. Niestety ta postawa miała swoje korzenie w dosłownym odczytywaniu słów Starego Testamentu, który głosił, że *żaden człowiek, który ma skazę, nie może się zbliżyć – ani niewidomy, ani chromy, ani mający zniekształconą twarz ani kaleka (...) do ołtarza, bo ma skazę*⁸.

Powszechną praktyką było także uśmiercanie osób z niepełnosprawnościami. Miało to służyć zadośćuczynieniu za popełnione grzechy⁸.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SPOŁECZEŃSTWIE

- W XVII wieku państwo powoli zaczęło angażować się w sprawy osób z niepełnosprawnościami, ale ta opieka państwa polegała głównie na zamykaniu takich osób w specjalnych ośrodkach i w zakładach psychiatrycznych. Warunki, które tam panowały były nieludzkie. Osoby, które tam trafiały często nawet nie były prawidłowo diagnozowane, a „leczenie”, które im fundowano zazwyczaj przynosiło więcej szkody niż pożytku. Natomiast sama próba odseparowania osób chorych i niepełnosprawnych od reszty społeczeństwa pozwalała na postawienie muru między zdrowymi, którzy mogli cieszyć się wolnością i chorymi, którzy pozostawali w zamknięciu. To pozwalało zachować iluzję, że ci, którzy są poza ośrodkami są zdrowi zarówno pod względem psychicznym jak i fizycznym. Jednocześnie pozwalało też na dominację lekarzy/opiekunów nad osobami chorymi, co skutkowało przemocą i innymi nadużyciami wobec pacjentów⁸.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W SPOŁECZEŃSTWIE

- W XIX i XX wieku, w wyniku rozwoju medycyny, niepełnosprawność zaczęła być postrzegana jako choroba ciała. Mimo to nadal organizowano tzw. „pokazy dziwolągów”, a w Stanach Zjednoczonych obowiązywało „Prawo o brzydocie”, które nie pozwalało osobom, których wygląd mógłby wzbudzać strach u ludzi „normalnych”, pokazywać się publicznie⁸.
- Warto także wspomnieć, że mimo to, że osoby z niepełnosprawnościami w większości przypadków były postrzegane negatywnie, to istniał i wciąż istnieje drugi sposób ich postrzegania, który kładzie nacisk na ich „dodatkowe umiejętności”, które były/są związane z ich chorobą. W średniowieczu np. osoby chore psychicznie mogły zostać uznane za mające kontakt z Bogiem. W epoce romantycznej, ogólnie, z zaświatami. Wierzono, że choroba niejako znosi ograniczenia cielesne, porzuca ciało, które jest siedliskiem grzechu lub ogranicza doznania duchowe.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W TEKSTACH KULTURY

- Co to jest tekst kultury? To jest po prostu wytwór artystycznej działalności człowieka, który możemy w jakiś sposób zinterpretować. Tekstem kultury mogą być książki, wiersze, sztuki teatralne, ale także teksty piosenek i gry komputerowe.
- Teksty kultury są dla nas bardzo ważnymi źródłami informacji o tym, jak dawniej postrzegano osoby z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami, ale także inne grupy społeczne (np. kobiety), ponieważ są niejako odbiciem sposobu myślenia ówczesnego społeczeństwa. Czytane z dzisiejszej perspektywy mogą być dla nas oburzające, co świadczy o tym, że jako społeczeństwo rozwinęliśmy się i nasz poziom empatii zwiększył się. Dobrym przykładem jest np. wycofanie *W pustyni i w puszczy* z kanonu lektur szkolnych, ze względu na rasistowskie treści. Niestety Sienkiewicz, z dzisiejszej perspektywy, był rasistą, ale w czasach, w których żył jego stosunek do osób o innym kolorze skóry był powszechny.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W TEKSTACH KULTURY

➤ To, co można było zaobserwować na poziomie społecznym znalazło swoje odzwierciedlenie także w tekstach kultury z poszczególnych epok. Literatura i dziedziny jej pokrewne często opisywały osoby z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami na dwa sposoby:

1. Jako grzeszników, szaleńców burzących ład społeczny, potwory, obiekty żartów i kpin. Osoby chore często stawały się kozłami ofiarnymi, były posądzane o morderstwa. Często też postrzegane były jako ofiary wzbudzające litość;
2. Jako osoby posiadające szczególne moce, kontaktujące się z Bogiem/Wszechświatem, przepowiadające przyszłość, choroba była traktowana jako wyzwolenie się z ograniczeń cielesnych. Taki opis był szczególnie popularny w tekstach z epoki romantycznej, która charakteryzowała się odrzuceniem doświadczenia cielesnego na rzecz doświadczeń mistycznych.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

➤ Ten dychotomiczny podział na ofiary i bohaterów bardzo szybko wchłonęła kultura popularna, której czasy świetności przypadają na wiek XX i XXI. Zobaczmy, jakie możemy znaleźć przykłady:

- *Zielona Mila* – John Coffey, czyli nieśluszenie skazany za zabójstwo, którego nie popełnił, najprawdopodobniej osoba z niepełnosprawnością intelektualną, ofiara chorego systemu, ale jednocześnie osoba posiadająca nadludzkie moce, która może odbierać ludziom ich ból i brać go na siebie, skrajnie altruistyczna postawa, wręcz Chrystusowa; co ciekawe, *Zielona Mila* jako książka Stephena Kinga była inspirowana prawdziwą historią, w której czarnoskóry nastolatek został skazany za zabójstwo dwóch białych dziewczynek, którego najprawdopodobniej wcale nie popełnił, jeżeli chcecie poznać w całości historię to polecam odcinek 107 podcastu *Kryminatorium* o tytule *Nastolatek na krześle elektrycznym*;
- Superbohaterowie (X-meni, Daredevil): często super moc ma swój koszt, najczęściej jest to dysfunkcja innego narządu zmysłu, np. Daredevil jest niewidomy, ale ma wyostrzone inne zmysły, które stają się jego super mocami do walki z przestępczością;

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

- *Gra o Tron* – Tyrion Lanister, niskorosły, zdeformowany brat (w książce!), który odznaczał się jednak niesamowitą inteligencją i zdolnościami przywódczymi; poza tym mamy także Brana Starka, który jest sparaliżowany od pasa w dół i posiada nadprzyrodzone moce;
- *Teoria wielkiego podrywu* – Sheldon Cooper, autystyczny geniusz, czyli znowu schemat coś za coś; podobnie w nagradzanym *Rain-manie*⁹;
- *Z Archiwum X* – 1 odcinek 5 sezonu nosi nazwę *Postmodernistyczny Prometeusz* to jest oczywiście odniesienie do podtytułu książki *Frankenstein, czyli współczesny Prometeusz*. Odcinek jest o malutkiej wsi, w której grasuje morderca, a o zabójstwa zostaje oskarżony okaleczony i zdeformowany mieszkaniec wsi, sąsiedzi chcą na nim dokonać samosądu, ale Mulder i Scully rozwiązują sprawę i odcinek kończy się happy endem (jeżeli macie obejrzeć tylko jeden odcinek *Z Archiwum X*, obejrzyjcie ten!);
- *Dzieci gorszego Boga* – głucha kobieta jest traktowana przez swojego partnera jak dziecko wymagające opieki, niepotrafiące się sobą zająć, postrzegana tylko przez pryzmat swojej niepełnosprawności.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

- Warto także zauważyć i podkreślić, że żaden z tych opisów nie może być uznany za jednoznacznie pozytywny ze względu na skrajność. I jeden i drugi podkreśla inność, odmienność. Inny bardzo często znaczy albo lepszy albo gorszy, ale wciąż inny, nie taki jak ja i ty. Inność wzbudza strach, złość, litość, zazdrość.
- Przedstawianie niepełnosprawności w taki sposób jest po prostu niezgodne z prawdą, przekłamane, utwierdza nas w stereotypach. Osoby z niepełnosprawnościami to osoby takie jak my, nie muszą mieć nadludzkich umiejętności czy niesamowitego talentu, ale też nie są dziećmi i nie wymagają specjalnego traktowania, a jedynie umożliwienia im normalnego funkcjonowania w przestrzeni społecznej i kulturowej. Danie im głosu, pozwolenie na stworzenie własnych wizerunków, a nie powielanie już tych istniejących i postrzeganie ich tylko przez pryzmat ich niepełnosprawności, jakby to była najważniejsza ich cecha.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

➤ Czy są zatem jakieś teksty kultury, które odchodzą od tych schematów? Osobiście uważam, że jest ich niewiele, ale widzę także pewną zmianę w odniesieniu do innych grup mniejszościowych, które pojawiają się w filmach, serialach i grach i nie są wcale napiętnowane przez swoją „inność”. Tutaj wskazałabym:

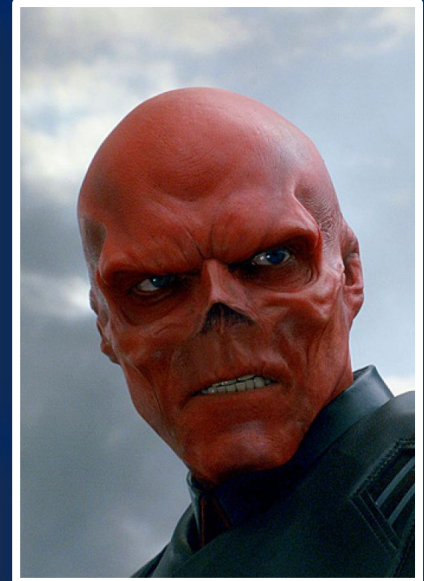
- *Breaking Bad* – syn głównego bohatera jest chory na mózgową porażenie dziecięcą przez co porusza się o kulach i ma problem z jękaniami, mimo to, jego niepełnosprawność nigdy nie jest głównym tematem rozmów, jest jakby niezauważalna, normalna, na pierwszy plan wybija się jego trudna relacja z ojcem, a nie problemy ze zdrowiem¹⁰;
- *Forrest Gump* (?) – z tym filmem mam lekki problem, nie wiem jak go zaklasyfikować. Nie mniej jednak schematy tutaj nie są aż tak widoczne, pokazują, że niezależnie od tego ile osiągnie osoba z niepełnosprawnościami, zawsze będzie postrzegana jako ktoś gorszy/inny. Skłania do refleksji, pokazuje inną perspektywę, motywuje do podejmowania działań mimo przeciwności losu.

POPKULTUROWE WIZERUNKI ZŁOCZYŃCÓW I BOHATERÓW

- Teksty kultury mogą także utrwaląc stereotypy poprzez schematyczne, negatywne przedstawianie danej grupy społecznej, jest to problematyczne szczególnie w przypadku treści przeznaczonych dla dzieci, ponieważ nie mają one dystansu do tego, co do nich trafia, nie potrafią poddać tych treści krytycznej analizie, co może wpływać na ukształtowanie w nich negatywnej postawy społecznej wobec danej grupy osób, np. w baśniach i bajkach postacie negatywne często są przedstawiane jako nieatrakcyjne fizyczne, otyłe, okaleczone, pozbawione owłosienia, zbliżone wyglądem do zwierząt. Oczywiście to ma swój sens z perspektywy literaturoznawczej, ale może także powodować powstawanie u dziecka przekonania, utrwalanie stereotypu że brzydki=zły, a ładny=dobry, co oczywiście nie ma przełożenia na realną rzeczywistość. Może to potęgować strach wobec osób z niepełnosprawnościami czy osób dotkniętych chorobą, starszych czy otyłych.

WIZERUNKI ZŁOCZYŃCÓW

WIZERUNKI BOHATERÓW

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

- Na szczęście ten czarno-biały podział z czasem zaczął być znoszony poprzez przedstawienie w bajkach sytuacji odwrotnych, gdzie piętnowane było wykluczanie i ocenianie bohaterów przez pryzmat ich cech fizycznych. Dobrym przykładem będzie tutaj chociażby *Piękna i Bestia*, gdzie nieudzielenie pomocy starszej, nieatrakcyjnej kobiecie wiąże się z karą i wykluczeniem młodego księcia, który staje się ofiarą swoich własnych przekonań, a młody i silny fizycznie Gaston okazuje się być przykładem toksycznego mężczyzny. Można też przywołać *Dzwonnika z Notre Dame*, gdzie główny bohater pozytywny jest daleki od fizycznej atrakcyjności, a główna bohaterka, również pozytywna, reprezentuje uciskaną wówczas grupę społeczną w Paryżu. No i oczywiście Shrek z całą plejadą ekscentrycznych bohaterów. Również nowsze bajki Disneya odchodzą od starych schematów wprowadzając powoli nowe.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

➤ Ale, na koniec warto wspomnieć o jeszcze jednej funkcji „brzydoty”. Szczególnie w baśniach, bajkach i fantastyce, używana była (i nadal jest używana!) jako pewnego rodzaju „maska” prawdziwego mędrca. Nieatrakcyjność fizyczna, zbzikowanie, ekscentryczny sposób bycia miał odrzucać tych adeptów wiedzy, którzy mieli zamknięte umysły i oceniali po pozorach. W kulturze popularnej możemy znaleźć mnóstwo przykładów, np.:

- Dumbledore, który, szczególnie w książce, był opisywany jako „zbzikowany starzec”, mimo swej wielkiej mądrości nie wyrzekł się weselości, jadł słodycze dla dzieci i nie przejmował się opinią innych, przez co często oceniany był jako niepoważny;
- w Wiedźmie III jeden z najpotężniejszych Elfów Wiedzących, Avallac’h, skrył się przed ludźmi zmieniając się w zdeformowanego człowieka, który potrafi wypowiedzieć tylko jedno słowo, które ostatecznie staje się jego imieniem. Pełni funkcję błazna na dworze Krwawego Barona, dostarcza rozrywki.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

- no i chyba najbardziej znany, najbardziej zakorzeniony w kulturze, przynajmniej dla mnie i większości osób z mojego pokolenia, Mistrz Yoda z Gwiezdných Wojen i jego pierwsze spotkanie z Lukiem Skywalkerem na Dagobah:

- Mimo, że taki sposób ukrycia skarbu znajdującego się w drugim człowieku zachęca do nieoceny po pozorach i bycia otwartym, to jednocześnie może implikować przekonanie, że „ten inny” będzie odznaczał się np. niesamowitą inteligencją albo umiejętnościami, co też w jakiś sposób podtrzymuje schemat bohatera.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W KULTURZE POPULARNEJ

- A co gdybyśmy pod tą „maską” znaleźli po prostu kogoś, kto w większym lub mniejszym stopniu jest taki jak my, ma podobne problemy i nie jest matematycznym geniuszem? Czy wtedy nie warto być otwartym? Myślę, że warto, nawet bez oczekiwania żadnej nagrody. Dlatego tak ważne jest, aby mówić o prawach mniejszości, nagłaśniać ten problem, ale także starać się w przestrzeni publicznej i kulturowej „odczarowywać” nie tylko wizerunek osób z niepełnosprawnościami, ale także innych grup społecznych kobiet, mężczyzn, dzieci, osób nieheteronormatywnych i o innym kolorze skóry.
- Niestety w przestrzeni publicznej pojawia się wiele głosów krytykujących włączanie do kultury popularnej zróżnicowania postaci pod względem rasy, płci czy orientacji seksualnej. Moim zdaniem, jeżeli nie ma to znaczenia dla fabuły ani nie stoi w sprzeczności z prawdą historyczną, jest to jak najbardziej pozytywne zjawisko.

BIBLIOGRAFIA

1. *Prawo* [w:] *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 03.04.2024].
2. Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 16 września 1982 r. w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych (M.P. 1982 nr 22 poz. 188), <https://isap.sejm.gov.pl> [dostęp: 03.04.2024].
3. Ustawa z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1991 nr 46 poz. 201), <https://isap.sejm.gov.pl> [dostęp: 03.04.2024].
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776), <https://isap.sejm.gov.pl/> [dostęp: 03.04.2024].
5. Major M., Urban M., *Charakterystyka wybranych postaw społecznych w Polsce. Analiza statystyczna*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2011, nr 847, s. 5–23.
6. Pawłowski P., *Sparta, średniowiecze i ucywilizowane wyrzucanie*, <http://www.niepełnosprawni.pl> [dostęp: 03.04.2024].
7. *Cyrki i „pokazy dziwolągów” – trudna historia niepełnosprawności*, <https://bezpiecznapodroz.org> [dostęp: 03.04.2024].
8. Wojakowski T., *Wizerunek osób z niepełnosprawnościami: stan postulowany a rzeczywisty obraz w mediach odtworzony na przykładzie tygodników opiniotwórczych*, „Zoon Politikon” 2020, nr 11, s. 42–81.
9. Bełza M., *Wizerunek osoby z niepełnosprawnością w kulturze filmowej*, „Pedagogical Contexts” 2021, nr 1(16), s. 197–217.
10. Szubrycht J., *Niepełnosprawni: nowi bohaterowie kultury masowej*, <https://www.polityka.pl> [dostęp: 03.04.2024].

WYŻSZA SZKOŁA
ZDROWIA
W GDAŃSKU

Dziękuję za
uwagę 😊